

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

29E JAARGANG

WOENSDAG 10 MEI 1944

No. 1455

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; P. Lieftinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar („Prijsvaststelling No. 052. IM 312"). Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.).
Telefoon 38340. Giro 8408.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museum-park, Rotterdam (C.).

Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

Blz.

Bedrijfsorganisaties als organen van publiek belang door B. van der Meer	254
Administratievoorschriften der bedrijfsorganisaties door Mr. B. Moret	255
Het 15-jaren plan voor de Britsch-Indische metaalnijverheid door J. Kortenhorst	257
Statistieken	
Stand van 's Rijks kas — De Nederlandsche Bank	261

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De terughoudendheid onder de geldgevers houdt nog steeds aan. De omzetten zijn nog geringer dan voorheen reeds het geval was. Af en toe gingen er dagen voorbij, dat zelfs een post schatkistpapier van enkele tonnen niet of zeer moeilijk was onder te brengen. Zulk een volkomen stilstand van zaken is typeerend voor een markt in overgangstoestand. Nog steeds verschillen de meeningen over de hoofdoorzaak van de wijziging van de stemming op de discontomarkt. Of wellicht juister uitgedrukt: men hoort daarover nauwelijks gevestigde opinies, behalve dan, dat door een complex van op zichzelf niet erg duidelijk omschreven oorzaken de geldgevers de uiterste terughoudendheid aan den dag leggen. Bedenkt men daarbij, dat de zeer lage markttarieven voor discontopapier alleen maar bestonden bij de gratie van een zeer dunne en — zoowel wat vraag- als aanbodspositie betreft — anaemische markt, dan is het duidelijk, dat er eigenlijk niet zoo erg veel noodig was om een ommekeer in de tendens tot stand te brengen. Het was tenslotte een zeer kleine categorie vragers, die, dank zij het nog geringere aanbod, de markttarieven voor schatkistpapier zoo krachtig omlaag had gedrukt. Valt die categorie vragers weg — en er is bij het tot voor kort geldende renteniveau niet veel noodig om dit resultaat teweeg te brengen —, dan is de basis van de marktpositie geheel weggefallen. Hetgeen natuurlijk niet wegneemt, dat men weer tot de oude verhoudingen kan terugkeeren, wanneer de directe aanleidingen tot de wijziging in de vraag- en aanbodspositie wegvallen. Daarbij moet echter wel bedacht worden, dat de psychologische nawerking van de recente ontwikkeling natuurlijk niet valt weg te wischen. Nu men heeft gezien, hoe vrijwel van den eenen dag op den anderen, zonder ingrijpende feiten of gebeurtenissen, een radicale verandering in de marktsituatie kan intreden, zullen de geldgevers allicht geneigd zijn geruimen tijd hun terughoudendheid te blijven koesteren.

Op de obligatiemarkt valt geen verandering van betekenis te constateeren, hoewel de koersen nogal aan wat schommeling onderhevig zijn geweest. Men heeft daaruit wel den indruk kunnen krijgen, dat het marktevenwicht ook op de kapitaalmarkt wat labielier is dan eenigen tijd geleden, getuige de toen vrijwel ononderbroken vaste stemming voor obligatiën, het geval was. De koersen van de 3½ % leeningen hebben nog niet gereageerd op de in ons vorige overzicht gereleveerde indicaties, terzake van den opzet om de consolidatie van vlottende schuld vooralsnog niet te doen plaatsvinden op de tot nu toe gebruikelijke manier. Er is geen sprake geweest van grootere vraag. En toch zouden zeer belangrijk grootere omzetten een absolute voorwaarde zijn voor het welslagen van een plan om via liquidatie van fondsenbezit door de Rijksfondsen tot geleidelijke consolidatie te geraken. Boven de normale beursomzetten zou dan een stijging noodig zijn van tenminste een f 4 miljoen per dag. En daarop wijst op het oogenblik niets, eerder zijn de omzetten wat lager.

BEDRIJFSORGANISATIES ALS ORGANEN VAN PUBLIEK BELANG.

De positie van de bedrijfsorganisaties is juridisch nog weinig duidelijk; economisch daarentegen is de rol van de bedrijfsorganisaties langzamerhand een zoodanige geworden, dat men over de taak en de werkwijze van deze lichamen zich reeds een oordeel kan vormen. Het is daarom wellicht gewenscht de positie van de bedrijfsorganisaties thans eens te beschouwen uit economisch standpunt, om te trachten van daar uit te komen tot een beschouwing van de juridische positie. De in deze uiteenzetting gevolgde gedachtengang is dus een andere dan die van den heer Quint¹⁾.

Wanneer wij dan op economisch gebied de parallel zoeken van het juridische begrip „publiekrechtelijk”, dan komen wij tot een begrip, dat men wel het beste kan aanduiden als „publiek belang”. Het ondernemersleven behoort uit de privaatrechtelijke sfeer in de publiekrechtelijke sfeer over te gaan, wanneer er sprake is van een publiek belang. Dit publiek belang kan velerlei verschillende facetten hebben. Sommige ondernemingen vertegenwoordigen een groot publiek belang door hun omvang, andere door een monopoliepositie, die zij op een bepaald terrein innemen, weer andere hebben een zeer groote beteekenis voor de betalingsbalans. Er doet zich ook het geval voor, dat, hoewel de individueele ondernemingen in één bedrijfstak nauwelijks een onderwerp van de publieke belangstelling zijn, het totaal van alle ondernemingen in dien tak wel degelijk van publiek belang is. Wellicht is het gewenscht deze gedachten nader te concretiseeren in een aantal voorbeelden.

Een bedrijf als dat der Spoorwegen is ongetwijfeld van publiek belang, vandaar ook, dat men de Spoorwegen nooit geheel zal kunnen beschouwen als een privaatrechtelijke onderneming, evenmin als men zulks kan bij de P.T.T. of bij de tramwegondernemingen in onze groote gemeenten. Wij zouden echter nog een stap verder willen gaan. Een bedrijf, dat zoowel voor de voorziening van de Nederlandsche markt, als voor den export van zoo groote beteekenis is als Philips, kan men niet geheel zien in het licht van een willekeurige onderneming, zooals een klein kruideniertje of een beroepspensionhoudster. Het faillissement van een groote bank of verzekeringsmaatschappij zou een nationale ramp zijn. Zooals bekend is, ontbreekt hier de juridische voorziening vrijwel geheel, zelfs het octrooirecht kent geen waarborg tegen misbruik van machtsposities.

In het buitenland heeft men op dit terrein veelal andere wegen gevolgd. Zoowel in de Vereenigde Staten als in Duitschland heeft men de groote concerns aan een zekere mate van overheidstoezicht onderworpen. De Deutsche kartelwetgeving is een voorbeeld van de wijze, waarop men kan trachten de accumulatietendens in het laatkapitalisme om te buigen, zoodat het algemeen belang niet alleen niet geschaad, maar zelfs bevorderd wordt door de vorming van dergelijke groote complexen. De Staat draagt er daarbij zorg voor, dat de voordeelen, die voortvloeien uit de grootte der ondernemingen, niet verkregen worden ten koste van het publiek. In de Vereenigde Staten is men minder gelukkig geweest en heeft men min of meer met het badwater ook het kind weggegooid, doordat men monopolistische afspraken tusschen ondernemingen eenvoudig onwettig verklaarde. Dat in Nederland een wetgeving op dit gebied niet tot stand is gekomen, is wel in de eerste plaats te wijten aan de tot voor enkele jaren vrij lage invoerrechten, waardoor de markt steeds onder den invloed van internationale concurrentie bleef staan, en daarnaast ook wel aan het feit, dat de meeste concerns, die voor de Nederlandsche markt van beteekenis waren, internationaal

zoo sterk stonden, dat zij toch de kleine Nederlandsche markt konden beheerschen, ook al had de Nederlandsche wetgever getracht hun dat te beletten. Wij zouden hiermede niet willen betoogen, dat op dit gebied ernstige misstanden bestaan, maar bedoelen slechts aan te toonen, dat in Nederland, in sterkere mate dan in verschillende andere landen, de wetgeving ten achter is bij de feitelijke ontwikkeling. Immers, een reeks „publieke belangen” is in het economisch leven ontstaan, zonder dat andere dan incidenteele maatregelen van wetgevers aard genomen werden. Een principieele mogelijkheid, om ieder publiek belang in de publiekrechtelijke sfeer te betrekken, was er niet.

Wanneer wij in het licht van het bovenstaande de bedrijfsorganisaties en de waterschappen en dergelijke lichamen bezien, dan vinden wij, dat bij al deze lichamen een duidelijk aanwijsbaar publiek belang bestaat. Een waterschap behartigt de belangen van de ingelanden, maar heeft ook rekening te houden met de belangen van andere, hetzij hooger, hetzij lager gelegen polders, met die van weggebruikers, enz. en staat daarom onder toezicht van de Overheid. Bij de bedrijfsorganisatie is het geval ongeveer hetzelfde. De groepen behartigen de belangen van haar leden, maar dat doende raakt hun activiteit tevens de belangen van niet-leden, waarmede hun leden commercieel verkeer hebben, zoodat ook hier de Overheid ervoor zal moeten waken, dat niet een bedrijfsorganisatie de belangen van anderen teveel in het gedrang brengt. De rol, die de bedrijfsorganisaties op velerlei terrein reeds spelen, is van zoo groote beteekenis, dat een wettelijke regeling daarvan, waardoor dergelijke lichamen in de publiekrechtelijke sfeer komen, gewenscht geacht moet worden. Het lag voor de hand, om, althans voor den duur van den oorlog, gebruik te maken van de mogelijkheden, die artikel 152 van de Grondwet biedt, ook al is dit artikel niet tot stand gekomen met de bedoeling een wettelijke basis te verschaffen voor het aanpassen van het economisch leven in het kader van de totale oorlogvoering.

Men had natuurlijk kunnen volstaan met de bedrijfsorganisaties zuivere adviesinstanties te doen blijven en alle regelende macht in handen van de Overheid te laten. In één tijd, waarin het economisch leven in groote trekken vrij wordt gelaten, stuit dit niet op overwegende bezwaren; in een tijd, waarin het noodzakelijk is op economisch terrein voortdurend maatregelen te nemen, zou men zoo tot staats-socialisme komen. Organisatorisch is dit zeer goed mogelijk; hetgeen bekend is over de regeling der productie in de Sovjet-Unie wijst in deze richting. Bewust heeft men dit systeem in Nederland niet willen invoeren, evenmin als trouwens in Duitschland. In het licht van de omstandigheid, dat uit het bedrijfsleven voldoende figuren naar voren komen, aan wie de leiding op hun vakgebied toevertrouwd kan worden, is dit alleszins begrijpelijk. Deze figuren zouden immers, indien hun alle verantwoordelijkheid ontnomen werd, hun groote waarde voor ons economisch leven spoedig verliezen.

De verordenende bevoegdheid behoeft overigens geen nachtmerries te veroorzaken bij hen, die vreezen, dat de gemiddelde vakgroepvoorzitter het eigen belang boven het publiek belang zou stellen. Immers, voor iedere verordening moet de goedkeuring gevraagd worden van den Secretaris-Generaal, waaronder de betreffende groep ressorteert. Indien een groep geen verordenende bevoegdheid bezit, moet de betreffende verordening uitgevaardigd worden door den Secretaris-Generaal, hetgeen uiteraard in overleg met de betrokken groep plaatsvindt en waarbij beïnvloeding van den betrokken ambtenaar door de groep evenzeer kan plaatsvinden.

De instelling van de bedrijfsorganisatie maakt een uitgebreide kartelwetgeving overbodig. Immers, wil een kartel invloed hebben, dan moet het een zoo groot gedeelte van de markt beheerschen, dat het practisch het gebied

¹⁾ Zie het artikel „Bedrijfsorganisaties en Waterschappen”, in „E.-S.B.” no. 1448.

van een geheele groep omvat. In Duitschland heeft men deze consequentie niet direct overzien, men heeft daar aan de kartels een zelfstandig leven toegelaten naast de bedrijfsorganisatie, aan welke men verbod zich bezig te houden met de marktregeling. In de praktijk, die ook hier weer sterker dan de leer is gebleken, zijn de kartels en de groepen sterk naar elkaar toegegroeid. Op het oogblik is men zoover, dat de bevoegdheden der kartels practisch worden overgedragen aan de bedrijfsorganisaties, voorzover zulks mogelijk is. Ook in Duitschland houden de bedrijfsorganisaties zich thans dus bezig met marktregeling. In Nederland heeft men deze mogelijkheid reeds terstond opengelaten en is aan de bedrijfsorganisaties onmiddellijk marktregelende bevoegdheid toegestaan.

De tegenstelling, die de heer Quint schetst tusschen de verschillende soorten van doelcorporaties, is dan ook in feitelijke werkzaamheden niet zoo belangrijk. Men ziet immers, dat zij op allerlei gebied staan voor het probleem, het algemeen belang af te wegen tegenover het bijzonder belang. Men ziet ook, dat zij daarom ondergeschikt worden gemaakt aan het gezag van de Overheid. Er is geen sprake van, dat het algemeen belang door het toekennen van regelende bevoegdheden aan dergelijke organisaties in gevaar gebracht zou kunnen worden. Een tweede is, of de organisatie op alle gebieden zoodanig is gemaakt, dat zoo vlot mogelijk gewerkt kan worden. Immers, de procedure, die thans gevolgd wordt bij het afkomen van verordeningen, is niet zoo erg eenvoudig. Ongetwijfeld zijn er enkele stadia minder te bewandelen dan onder het parlementaire régime, maar toch is het in de meeste gevallen noodig, dat een aantal belanghebbende groepen gehoord wordt en dat een aantal afdelingen van één of soms van meer Departementen gehoord wordt en tenslotte is de toestemming noodig van de bezettende Overheid, zoodat de procedure nog vrij langdurig is en het aantal tot stand gekomen verordeningen ook nog dienovereenkomstig gering is. Men heeft hier de normale tegenstrijdigheid tusschen den wensch naar een vlotte behandeling eenerzijds en een waarborg tegen misbruik van machtspositie anderzijds. Het is denkbaar, dat in een aantal gevallen de waarborg tegen usurpatie-mogelijkheden van groepen de procedure te zwaar laat worden. In dat geval kan de voorzitter van de betrokken groep, na toestemming van den Secretaris-Generaal, een bijzondere aanwijzing uitvaardigen, die echter niet mag zijn een regeling van een materie van groot algemeen belang, die voor langeren tijd kan gelden. Tot een dergelijke oplossing zal men natuurlijk steeds moeten komen en tenslotte moet men hier ergens den knoop doorhakken.

Wij zijn dan ook van meening, dat men tegenover de bedrijfsorganisaties als deskundige behartigers van belangen niet afwijzend behoeft te staan en dat het verder geen bezwaar ontmoet aan deze bedrijfsorganisaties onder toezicht van de Overheid een verordenende bevoegdheid toe te kennen. Wij achten het uitgesloten, dat langs dezen weg misbruiken zouden voorkomen van zoo groote belangrijkheid, dat daardoor de voordeelen van een snelle, deskundige en toch nog betrekkelijk eenvoudige behandeling zouden kunnen worden teniet gedaan.

De groote moeilijkheid en het groote bezwaar van alle juridische betoogen op dit terrein is wel deze, dat men daarbij van de gedachte uitgaat, dat het niet-uitvaardigen van een verordening in principe meer waarborgen biedt voor het algemeen belang dan het wel-uitvaardigen. Deze gedachte steunt echter nergens op en is economisch volkomen te verwerpen.

Het gelijk doen blijven van een prijs is evengoed een economische handeling als het verhoogen of verlagen van een prijs en zoo is het op al deze terreinen. Het systeem van waarborgen in de wetgeving heeft de neiging een groote mate van verstarring te veroorzaken, die op zichzelf, door het vertragen of tegenhouden van noodige maatregelen, een gevaar beteekent, dat in bepaalde ge-

vallen niet kleiner behoeft te zijn dan het gevaar van machtsmisbruik. Wij vreezen, dat het niet mogelijk zal zijn het principe, dat het niet-uitvaardigen, van een wet met dezelfde waarborgen omgeven moet zijn als het wel-uitvaardigen, juridisch in de wetgeving vast te leggen, maar meenen, dat het toch wel gewenscht is om daarmee bij het beoordeelen van de werkzaamheden der bedrijfsorganisaties in belangrijke mate rekening te houden.

B. v. d. MEER.

ADMINISTRATIEVOORSCHRIFTEN DER BEDRIJFSORGANISATIES.

In een vorig artikel¹⁾ heb ik getracht enkele oorzaken aan te geven, die bijgedragen hebben tot de ontwikkeling van het rekeningstelsel in den laatsten tijd. Voorzover deze oorzaken van externen aard waren, werkten zij tegelijkertijd de uniformiteit in de hand, omdat alleen bij uniformiteit in de verslaglegging der bedrijfsresultaten het gewenschte materiaal kan worden verkregen om te komen tot de bedrijfsvergelijkingen, die noodig zijn om het inzicht van de Overheid in de ontwikkeling van het bedrijfsleven te vergrooten en die haar in staat moeten stellen de positie van een specifiek bedrijf te bepalen.

Bij de voorschriften aan het bedrijfsleven gegeven, omtrent de te voeren administratie, ga ik voorbij de bepalingen, te dien opzichte vastgelegd in het Wetboek van Koophandel en de belastingwetten: terloops heb ik die in mijn vorig artikel aangeduid en er op gewezen, dat hieraan geen groote beteekenis mag worden toegekend. Ook de bijzondere bepalingen, omtrent de te publiceeren gegevens van de levensverzekeringmaatschappijen, laat ik verder buiten beschouwing. In dit verband kunnen mede genoemd worden de jaargegevens, die door de hypotheekbanken sinds verschillende jaren ingeleverd moeten worden, oorspronkelijk bij het Contrôle-Organ van de Vereeniging van Hypotheekbank-Directeuren, later bij de Vakgroep Hypotheekbanken.

Wanneer wij ons nu beperken tot de voorschriften, omtrent uniformiteit in de administratie van bedrijven, die in de laatste paar jaren verschenen zijn, moeten in de eerste plaats genoemd worden de administratievoorschriften voor de leden van de Hoofdgroep Industrie, afgekondigd bij de Verordening „Algemeene Administratieplicht Industrie” van October 1943. Wij beginnen hiermede, niet omdat deze voorschriften zoo bijzonder ver gaan op het gebied van de uniformiteit in de administratie, doch omdat deze verordening een zeer groot gedeelte van het Nederlandsche bedrijfsleven bestrijkt. De bestudeering van deze verordening lokt een vergelijking uit met de voorschriften, die in Duitschland gegeven zijn voor het geheele bedrijfsleven²⁾. Het blijkt dan, dat de in Duitschland bij „Erlas des Reichs- und Preussischen Wirtschaftsministers und des Reichskommissars für die Preisbildung” van 11 November 1937 gegeven voorschriften, behelzende „Grundsätze für Buchhaltungsrichtlinien”, aanzienlijk veel verder gaan dan de Nederlandsche administratievoorschriften voor de Hoofdgroep Industrie. Dit behoeft geen verwondering te baren. Immers, de oorzaken, in mijn eerste artikel genoemd, die geleid hebben tot de belangstelling van de Overheid voor het bedrijfsleven, hebben in Duitschland eerder en sterker gewerkt dan bij ons.

De doelstelling van deze administratievoorschriften blijkt duidelijk uit de beginwoorden van deze verordening, die als volgt luiden:

¹⁾ Zie „Uniformiteit in het rekeningstelsel”, in „E.-S.B.” van 5 April 1944, blz. 180.

²⁾ Zie in dit verband het artikel van D. F. Timmer: „De Verordening inzake den administratieplicht”, in „De Naamlooze Vennootschap”, 22e jaargang, pagina 210.

„Die neuen Ziele der deutschen Wirtschaft fordern von Unternehmer gesteigerte Leistung und erhöhte Wirtschaftlichkeit. Voraussetzung für die Erfüllung dieser grossen Aufgabe ist die gründliche Erkenntnis und vollständige Erfassung sämtlicher betrieblicher Vorgänge. Damit ist ein gut ausgebautes Rechnungswesen Grundelement der Neugestaltung der betrieblichen Organisation.

Die Gesamtwirtschaft, insbesondere die Ziele des Vierjahresplans, verlangen, dass das Rechnungswesen aller Unternehmungen nach *einheitlichen Grundsätzen* gestaltet wird.“

In het vervolg van de verordening worden dan een aantal minimumeischen gesteld, waaraan de boekhouding moet voldoen, de zgn. „Anforderungen an die Organisation der Buchführung“, terwijl als voorbeeld een rekening-schema wordt gegeven voor een fabricagebedrijf. Aan de bedrijfsorganisaties wordt voorts het verzoek gericht, bij de vaststelling der door de bedrijfsgroepen in te voeren administratievoorschriften uit te gaan van deze minimumeischen en het model rekeningschema. Dit verzoek is door de meeste bedrijfsorganisaties nagekomen en het aantal dwingend voorgeschreven rekeningschema's is in Duitschland dan ook zeer groot. Volgens gegevens per 31 December 1941 bestonden in Duitschland in 155 gevallen de door bedrijfsorganisaties voorgeschreven en op deze verordening gebaseerde rekeningstelsels en/of administratievoorschriften³⁾.

De boekhoudvoorschriften, zooals deze in de Duitse verordening van 1937 voorkomen, geven aanwijzingen omtrent de organisatie en de techniek van de boekhouding: zij leiden nog niet tot een uniformiteit in de verslaglegging van de resultaten en de vermogenspositie van een onderneming. Dit is anders met het dwingend voorgeschreven rekeningschema, dat een fijn gedetailleerde rubricering aangeeft van de vermogensbestanddeelen en de resultaatcijfers en dat, in samenhang met de boekhoudvoorschriften, den waarborg schept, dat gelijk benoemde gegevens ook werkelijk, zonder nadere correcties, vergelijkbaar zijn.

Het is niet mijn bedoeling in dit artikel nader in te gaan op de wijze, waarop het Duitse „Kontenrahmen“ is ingericht of de techniek, die de toepassing hiervan vraagt, te bespreken.

In het, in mijn eerste artikel reeds genoemde, boek van den heer P. Bakker „Het Rekeningstelsel“⁴⁾, vindt men hiervan een uitvoerige beschrijving, terwijl ook eenige Duitse literatuur vermeld is. De heer Bakker maakt hierbij een vergelijking met een door hem uitgewerkt rekeningstelsel voor een handels- en industrieel onderneming van eenigen omvang. In het algemeen kan men echter zeggen, dat, bij alle verschilpunten, de sterke overeenkomst frappeert. Ditzelfde zullen wij straks nog constateeren bij het rekeningschema voor de kledingindustrie en, zij het ook in mindere mate, bij dat van de graphische industrie en men kan dan ook verwachten, dat de dwingend geredigeerde en tot ver in de details afdalende Duitse administratievoorschriften tot voorbeeld zullen strekken voor de verdere regelingen, die in Nederland ongetwijfeld tot stand zullen komen.

Wanneer wij nu terugkeeren tot de administratievoorschriften, zooals deze gegeven zijn voor de leden van de Hoofdgroep Industrie, dan zien wij een zekere overeenkomst met de „Anforderungen an die Organisation der Buchführung“ van de Duitse verordening, maar het voorschrift voor een uniform toe te passen rekeningstelsel ontbreekt. De voorschriften van de Hoofdgroep Industrie maken onderscheid tusschen kleine ondernemingen en

grootere ondernemingen, dat zijn ondernemingen, wier bedrijfskapitaal volgens de laatste balans f 50.000,— of meer bedraagt, of die tien of meer arbeiders in dienst hebben gehad in het laatste boekjaar. Voor beide groepen van ondernemingen gelden de in Titel II genoemde algemeene administratievoorschriften, welke niet veel nieuws bieden bij de reeds bestaande voorschriften van het Wetboek van Koophandel en de Omzetbelastingwet. Het bijhouden en bewaren van een boekhouding en het bewaren van alle correspondentie en bescheiden behoort tot de plichten van het voeren van een administratie (art. 3), de administratie moet volledig, doelmatig en overzichtelijk zijn (art. 4), alle uitgaven dienen door bescheiden te kunnen worden gestaafd (art. 5), de boekingen dienen te verwijzen naar de aantekeningen of bescheiden, waaruit zij zijn voortgevloeid en omgekeerd (art. 6), alle gegevens moeten dagelijks in de administratie worden opgenomen (art. 7), de veranderingen in de grootte van kas-, bank- en giroaldi en van de vorderingen, schulden, evenals de onttrekking van vermogensbestanddeelen dienen uit de administratie te blijken (art. 8) en binnen zes maanden na afloop van het boekjaar moet de administratie volledig worden afgesloten en moet een overzicht worden opgemaakt, hetwelk de grootte en de samenstelling van het vermogen en de winst of het verlies aangeeft (art. 9).

Wanneer men deze voorschriften zoo leest, kan men moeilijk zeggen, dat hier verder gegaan wordt dan het aangeven van de minimumeischen, waaraan iedere eenigszins behoorlijke administratie moet voldoen. Voorzover de voorschriften het terrein der vage algemeenheden verlaten en een meer concreet karakter krijgen, zooals bijv. in artikel 5, wordt hieraan de kracht ontnomen, doordat in artikel 5, 6°, bepaald is, dat de verplichting tot dekking van handelingen door bescheiden niet geldt in die gevallen, waarin het afgeven van dergelijke bescheiden in het maatschappelijk verkeer niet gebruikelijk is. Voorts bepaalt artikel 4, lid 2, dat de administratie moet voldoen „aan de eischen, die redelijkerwijs gesteld kunnen worden, gelet op den aard en den omvang der onderneming, op den stand van de boekhoudtechniek en de mogelijkheid van voorlichting door deskundigen“. De beteekenis van deze laatste woorden in dit verband lijkt mij uiterst onduidelijk: in de toelichting wordt gezegd, dat de ondernemer zich niet mag kunnen verschuilen achter administratieve ondeskundigheid, doch dit zou hij evenmin kunnen doen, indien de stand van de boekhoudtechniek ver uitging boven zijn eigen administratie.

Titel III geeft speciale voorschriften voor de grootere ondernemingen:

artikel 10 schrijft boekhouding volgens de dubbele methode voor;

artikel 11 verlangt, dat van ieder activum of groep van soortgelijke activa, welke voor toepassing van een jaarlijksche afschrijving in aanmerking komen, zoodanig aantekening wordt gehouden, dat te allen tijde het jaar en de prijs van aanschaffing, de geschatte levensduur en de boekwaarde kunnen worden vastgesteld;

artikel 12 verlangt een administratie van den voorraad grondstoffen, hulpstoffen, halfabrikaten en eindproducten per artikel of groep van artikelen, waarin de veranderingen dagelijks worden verwerkt;

artikel 13 zegt, dat uit de administratie moet blijken, op welke wijze de verdeling der productie- en overige kosten over de artikelen of groepen van artikelen geschiedt, en

artikel 14 geeft voorschriften voor het geval, dat een onderneming, die meer dan één functie vervult, aan administratieverplichtingen van verschillende aard is onderworpen.

Ook deze speciale voorschriften bevatten niet veel nieuws: de gegevens van artikel 11 zijn in de meeste gevallen reeds vereischt voor de berekening van de belastbare winst voor de vennootschapsbelasting, terwijl de

³⁾ Zie de uitgave van het „Reichskuratorium für Wirtschaftlichkeit“: „Grössere Wirtschaftlichkeit durch geordneten Rechnungswesen und Betriebsuntersuchungen“, 2e druk, 1942, die een lijst der gepubliceerde rekeningstelsels bevat.

⁴⁾ P. Bakker: „Het Rekeningstelsel“, Bedrijfs-economische Monographiën VII, H. E. Stenfort Kroese's Uitgeversmaatschappij N.V., Leiden, 1944.

eischen, omtrent een behoorlijke voorraadadministratie van grond- en hulpstoffen en eindfabrikaat, in vele gevallen sinds langen tijd gesteld worden door de verschillende Rijksbureaux van grondstoffen, enz.;

artikel 13 suggereert veel: slaat men er de toelichting op na, dan vindt men daar het volgende: „Uit artikel 13 spreekt de veronderstelling, dat de onderneming de beschikking heeft over een kostprijsadministratie, zij het in zeer eenvoudigen vorm. Er wordt van uitgegaan, dat productie- en overige kosten aan artikelen of groepen van artikelen worden toegerekend. Dit veronderstelt dus, dat van de geproduceerde artikelen bijvoorbeeld bepaalde directe grondstof- en loonkosten bekend zijn, welke als basis voor de toedeeling van indirecte kosten kunnen dienen, dan wel bepaalde objectieve gegevens ten aanzien van de productie, bijvoorbeeld hoeveelheid in gewicht of volume, bekend zijn. De redactie van dit artikel is in elk geval dermate ruim, dat de onderneming met een behoorlijke kostenspecificatie en eenige kennis van de directe kosten geacht kan worden aan de in dit artikel vervatte verplichtingen te voldoen.” Wanneer men de woorden van artikel 13 zoo zou opvatten, dat de toerekening van de kosten aan de artikelen of artikelen-groepen in de administratie (of duidelijker: in de boekhouding) zou moeten zijn vastgelegd, dan blijkt wel uit den laatsten zin van de toelichting, dat deze opvatting te ver gaat en dat men kan volstaan met een „behoorlijke” kostenspecificatie en met de beschikking over kwantitatieve gegevens van de productie, zoodat extracomptabel de kosten kunnen worden omgeslagen over de geproduceerde hoeveelheid. Of deze kostentoe rekening in totaal mag plaatsvinden of dat men voor iedere soort posten een aparte verdeelingsleutel moet toepassen, wordt niet gezegd. Het zal ieder, die eenige kennis van kostprijsproblemen heeft, duidelijk zijn, dat met dit artikel slechts een eerste, aarzelande en weinig belangrijke, stap gezet wordt op den weg naar de administratieve kostprijsberekening, ook al omdat het begrip „behoorlijke kostenspecificatie” zeer veel ruimte voor subjectieve interpretatie laat.

In het voorafgaande heb ik al eenigszins als mijn meening naar voren gebracht, dat de administratievoorschriften van de Hoofdgroep Industrie niet veel nieuws gebracht hebben; uit alles blijkt ook de schroom te zeer in het bedrijfsleven in te grijpen: zoo bepaalt bijv. artikel 16, dat de Hoofdgroep om bijzondere redenen ondernemingen, al dan niet voorwaardelijk, geheel of gedeeltelijk dispensatie kan verleenen van de verplichtingen van Titel II en III. In de door de Hoofdgroep gegeven toelichting worden deze voorschriften dan ook gezien als slechts een eerste stap op den weg naar een uniformiteit in de bedrijfsadministratie, welke niet alleen een stimulans zal beteekenen voor een goede boekhouding, doch tevens op den duur tot de zoo belangrijke bedrijfsvergelijkingen zal kunnen leiden. Het doel van de voorschriften is, volgens de toelichting, om te voorkomen, dat de vele, met de uitvoering van overheidsmaatregelen belaste, organen administratievoorschriften zouden geven, die sterk uiteen zouden loopen of zelfs met elkaar in strijd zouden zijn. Op voorstel van den Gemachtigde voor de Prijzen, die deze voorschriften noodig heeft voor controle op de naleving der prijsvoorschriften, heeft de Hoofdgroep Industrie nu haar medewerking verleend aan het tot stand brengen van een begin van uniformiteit in de administratie.

Wat dit laatste punt betreft, ben ik zoo vrij een woord van ernstigen twijfel te doen hooren. Evenals de heer D. F. Timmer in zijn hiervoor geciteerd artikel in „De Naamlooze Vennootschap”, ben ik van meening, dat slechts eenige aanwijzingen gegeven worden om de administraties der ondernemingen op een hooger niveau te brengen, doch dat ieder voorschrift omtrent uniformiteit in de administraties ontbreekt, hetzij dan dat men

het voorschrift om het systeem van dubbel boekhouden toe te passen als zoodanig wil opvatten. Uniformiteit kan slechts bereikt worden, indien er formeele en gedetailleerde voorschriften gegeven worden, hetzij omtrent de te publiceerende jaarcijfers, hetzij, iets verder gaande, omtrent de rubricering van de vermogensbestanddelen en bedrijfshandelingen in de administratie. Dit laatste zou dan beteekenen de invoering van een uniform rekeningstelsel. Zoo ver heeft men klaarblijkelijk niet willen gaan, wellicht ook, omdat de administratieve toestand bij vele bedrijven nog zooveel te wenschen overlaat, dat de invoering van een sterk gedetailleerd rekeningstelsel op groote moeilijkheden zou stuiten, speciaal bij de kleinere ondernemingen, terwijl ook de slechte personeelsbezetting in vele gevallen op dit oogenblik administratieve reorganisaties onmogelijk maakt. Een bezwaar van deze terughoudendheid kan zijn, dat, door het ontbreken van algemeene richtlijnen van hogere organisaties, de lagere organisaties tot voorschriften komen, die moeilijk te vereenigen zijn en zoodoende ondernemingen, die onder meer dan één bedrijfsorganisatie vallen, de moeilijkheden van tegenstrijdige voorschriften zullen ondervinden, ofschoon juist de voorschriften gegeven zijn om deze tegenstrijdigheden te voorkomen.

In een volgend artikel zal aandacht worden besteed aan een tweetal regelingen van bedrijfsgroepen, n.l. die der graphische industrie en der kledingindustrie.

Mr. B. MORET.

HET 15-JAREN PLAN VOOR DE BRITSCHE-INDISCHE METAALNIJVERHEID ¹⁾.

De metaalnijverheid van Britsch-Indië dateert van 1875. In dat jaar werd de „Bengal Iron and Steel Comp.” opgericht, die zich echter tot 1903 uitsluitend bezig hield met de productie van ruwijzer. Toen in 1903 gepoogd werd ook staal te vervaardigen, leidde dit tot een mislukking, aangezien de kosten hiervan te hoog waren.

Door de vervaardiging geheel op moderne leest te schoeien, gelukte het aan de „Tata Iron and Steel Comp. Ltd.” van 1907 af steeds te blijven produceeren. Ondanks het vele, dat in Britsch-Indië reeds door de familie Tata en anderen op industrieel terrein gepresteerd werd, is de metaalnijverheid nog altijd niet boven een eerste begin uitgegroeid, zooals blijkt uit het volgende overzicht van de productie in kg per hoofd der bevolking in 1936 in een aantal landen:

	IJzer	Staal	Steenkool
Britsch-Indië	4,6	2,5	70
Japan	37,0	84,2	630
Duitschland	235,3	285,4	2.720
Engeland	181,7	283,4	5.140
Ver. Staten	291,8	397,5	3.490

Bedenkt men bij deze cijfers, dat in Britsch-Indië zeer gunstige voorwaarden bestaan voor de uitbreiding van de metaalnijverheid, dan wordt het begrijpelijk, dat men van Britsch-Indische zijde plannen maakt voor de industrialisatie van het land. Volgens een Exchangebericht is eind vorig jaar n.l. door een groep Britsch-Indische industrieelen een 15-jaren plan voor Britsch-Indië opgesteld. Onder de ontwerpers worden o.a. ge-

¹⁾ Waar geen nadere bron is aangegeven, is het statistische materiaal afgeleid uit de gegevens van de „Annuaire Statistique”, 1941/42 of eerder, en uit de gegevens van het Britsch-Indische gouvernement, aangehaald in het „Wochenbericht” van het „Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung” van 29 Augustus 1942. Inmiddels werd op 30 Maart door het A.N.P. een bericht gepubliceerd, waarin de mededeeling werd gedaan, dat de Britsch-Indische Regeering een 5-jaren plan heeft opgesteld. Hierbij werd een bedrag van £ 750 miljoen genoemd. Het regeeringsplan zou voornamelijk betrekking hebben op een uitbreiding der verkeersmogelijkheden en neerkomen op den aanleg van spoor- en verkeerswegen en op een uitbreiding van het aantal electriciteits centrales. Het bedrag van 100 milliard rupees wordt in dit bericht geschat op £ 7,4 milliard.

noemd G. B. Birla en J. R. D. Tata. Het plan omvat in hoofdzaak:

1. de uitbreiding van de zware industrie;
2. de productie van landbouwmachines;
3. de ontwikkeling van het onderwijs.

Voor de uitvoering van het plan is een som noodig van 10.000 crores (100 milliard rupees of ruim vier milliard £). Aan het bericht werd nog toegevoegd, dat Britsch-Indië zelf dit bedrag zal moeten opbrengen²⁾.

Tot zoover het bericht, waarover tot nu toe hier geen nadere bijzonderheden konden worden verkregen, dan dat de „Times” van 6 Maart jl. er een beschouwing aan wijdde, waarin werd gewezen op de gevaren, die er voor den landbouw aan zouden zijn verbonden, en enkele uitslatingen van den minister Jeremy Raisman³⁾. Daar het bericht in dezen korten vorm in de Europeesche vakpers met eenige verwondering is ontvangen³⁾ (o.a. wat betreft de drie punten van het plan en het bedrag, dat ermede gemoeid is), lijkt het niet onnut een analyse te geven van de Britsch-Indische mogelijkheden, vooral voor de metaalnijverheid, waaruit dan tevens zal blijken, dat het bedoelde 15-jaren plan geheel in de lijn van de ontwikkeling ligt.

„Dat zoowel in Britsch-Indië zelf als van de zijde van het buitenland (vooral de Vereenigde Staten) bijzondere aandacht aan de industrialisatie van dit gebied wordt besteed, is niet verwonderlijk: er zijn weinig streken op de wereld, die zoo rijk zijn aan bodemschatten, zoo veel mogelijkheden voor de landbouwculturen bieden en een zoo groote afzetmarkt bezitten.

Britsch-Indië is bijna zoo groot als Europa en vormt een apart deel van Azië, door de afgeslotenheid van zijn natuurlijke grenzen. Het aantal inwoners bedraagt 389 miljoen of 18 % van de geheele wereld.

Het is duidelijk, dat in zulk een subcontinent — zooals Wagemann het in het „Wochenbericht”¹⁾ noemt —, waar practisch geen industrie bestaat, een bedrag van £ 4 milliard nog slechts een eerste begin is. Men bedenke hierbij, dat de Britsch-Indische industrieën, die het plan hebben opgesteld, aan Europeesche universiteiten hebben gestudeerd en allen zeer nationalistisch denken. Zij zijn inderdaad van plan hun land op te bouwen tot een gelijkwaardigen tegenhanger van Europa en Amerika. Dat ook de Indische vorsten bereid en in staat zijn voor de verwezenlijking van deze plannen zeer groote bedragen te geven, is bekend en bijdragen van dezen aard zijn ook reeds eenige malen voorgekomen.

Het derde punt van het plan — de ontwikkeling van het onderwijs — acht men terecht een voorwaarde om tot het einddoel te geraken. Vooreerst direct, om een einde te maken aan het *analphabetisme*. Volgens de volkstelling van 1931 was het op dit gebied als volgt gesteld:

	In miljoenen			In %		
	Mann.	Vrouw.	Totaal	Mann.	Vrouw.	Totaal
Analphabeten ...	152,8	159,6	312,4	88,3	98,1	93,0 *)
Overigen	20,3	3,2	23,5	11,7	1,9	7,0
Engelsch sprekend	3,1	0,4	3,5 ¹⁾	1,8	0,2	1,0

*) in 1941 ongeveer 5 miljoen.

1) in 1941 ongeveer 88 %.

Indirect zou het onderwijs een meer Westersche *mentaliteit* kweeken. De achterste cijfers van de vrouwen, welke duidelijk uit bovenstaande cijfers spreekt, zou daardoor kunnen worden opgeheven. Ook de funeste invloed van het kastestelsel zou verzacht kunnen worden. En niet in de laatste plaats zou de voorwaarde geschapen worden voor een grotere productiviteit in de industrie en ontwikkeling van het eigen initiatief.

*) „Nachrichten für Aussenhandel” van 16 Maart 1944.

1) „Westeuropäische Wirtschaftskorrespondenz” van 30 Januari 1944.

Het tweede punt — de productie van landbouwmachines — is noodzakelijk, omdat:

- 1e de landbouw steeds de belangrijkste tak van bedrijf zal blijven, zooals in alle tropische streken;
- 2e de opbrengst per oppervlakte-eenheid tot nu toe uitermate laag is:

Opbrengst in kg per ha (in 1938)	Rijst	Tarwe	Gerst	Maïs	Katoen
Britsch-Indië	1.230	760	840	900	100
Ver. Staten	2.460	790	1.290	1.740	260
Japan	3.830	1.710	1.820	1.540	220
Duitsland	—	2.740	2.540	2.730	—
Nederl.	—	3.440	3.250	—	—

Het eerste punt van het plan — de uitbreiding van de zware industrie — is slechts uitvoerbaar, wanneer de beide andere problemen zijn opgelost. Hier worden echter de volgende omstandigheden naar voren gebracht:

a. Britsch-Indië heeft gedurende den oorlog een groote vordering op Engeland gekregen, die men na den oorlog in goederenleveranties hoopt om te zetten.

b. Amerika is bereid in vergaande mate de materiele mogelijkheden te scheppen (vooral door het leveren van werktuigmachines en fabrieksinstallaties) voor de uitbreiding van een Britsch-Indische industrie.

Over de bedragen, die Amerika reeds heeft verschaft en nog van zins is te geven, zijn enkele mededeelingen gedaan door Sir Jeremy Raisman⁴⁾, bij het uitspreken van zijn begrotingsrede in New Delhi. Volgens deze mededeeling zouden de Vereenigde Staten (via de „Lease and Lend Act”) en Britsch-Indië, elkaar leveren tot eind Maart 1945:

de Vereenigde Staten 3.500 miljoen rupees,
Britsch-Indië 18 miljoen rupees.

c. De status van Dominion of althans van een grotere mate van zelfstandigheid zal aan Britsch-Indië de mogelijkheid geven, zich naast het politieke gebied ook op het industriele terrein zelfstandig te maken.

Dat men tenslotte bij het 15-jaren plan is uitgegaan van de *natuurlijke rijkdommen* van het land, is duidelijk. Stelt men zich de kaart van Britsch-Indië als een vierkant op zijn punt gezet voor, dan vindt men de belangrijkste landbouwgebieden in een tweetal strooken langs de beide bovenzijden van deze figuur: de Ganges en de Indus. Deelten men het vierkant in tweeën van het midden van de rechterbovenzijde naar het midden van de linkeronderzijde, dan liggen de voornaamste *delfstoffen* in het rechter beneden gedeelte en in den top. De rijkdom van deze delfstofvindplaatsen is uitzonderlijk groot en komt nog niet tot uiting in de huidige productie en exploitatie ervan. Een aantal bijzonder gunstige factoren is van beteekenis voor een uitbreiding van de exploitatie en de verwerking:

1. Het genoemde deel van Indië is tevens het dichtstbevolkte deel.

2. De steenkoollagen liggen steeds in de buurt van de overige grondstoffen. Bovendien zijn de mineralen in dagbouw te ontginnen.

3. Het gehalte van de ertsen is, voorzoover geëxploreerd, zeer hoog; van ijzererts bijvoorbeeld 65 à 67 %.

4. Bijna overal bestaat de mogelijkheid om in de toekomst over voldoende electriciteit te beschikken door het oprichten van waterkrachtinstallaties: van de totale Britsch-Indische capaciteit van ruim 27 miljoen P.K. zijn pas 500.000 P.K. in bedrijf genomen.

5. De Britsch-Indische voedselvoorziening is practisch onafhankelijk van importen. (De schaarschte van 1942/43 is het gevolg geweest van een te grooten export en de omschakeling van voedselvoorzieningsgewassen op de exportcultures, waarvoor in verhouding veel hogere prijzen werden betaald. Daardoor moest men door import

4) „Nachrichten für Aussenhandel” van 11 Maart 1944.

o.a. van graan uit Australië, aan de schaarschte tege- moet komen⁵⁾.

Van de nadeelige factoren is de voornaamste, dat het transport bijna nergens te water kan geschieden en dat het transport te land door het bergachtige karakter en andere omstandigheden niet eenvoudig is. De Centrale Britsch-Indische Regeering heeft echter, volgens de jongste berichten¹⁾, een specialen adviseur benoemd in den persoon van den hoofdingenieur Vesugan, die de voornaamste ontwerper is geweest van het geprojecteerde verkeersnet voor het 5-jaren plan. Aan het verkeersplan is een voorstel toegevoegd voor de uitbreiding van de telegraaf- en telefoonverbindingen, waardoor resp. 184.000 km en 225.000 km aan de beide netten zullen worden toegevoegd.⁶⁾

De Britsch-Indische productie van de voornaamste mineralen bedraagt thans ten opzichte van de wereldproductie:

	Jaar	Productie	
		in tonnen	in ‰
Chroomerts	1937	31.000	53,17
IJzererts	1939	1.994.000	22,66
Steenkool	1940	26.496.000	21,01
Ruwijzer	1940	2.015.000	15,50
Mangaan	1939	430.000	14,33
Goud	1936	10	10,22
Kopererts	1935	13.100	8,75
Staal	1940	1.200.000	7,59
Koper	1936	7.300	4,24
Bauxiet	1940	15.000	4,05
Petroleum	1940	311.000	1,10

Ook komt nog glimmer voor (productie in 1936: 4.400 ton) en magnesiet (productie in 1937: 26.600 ton). De ertsen, die het meest voorkomen, zijn bauxiet en ijzererts. Men meent te weten⁷⁾, dat in Britsch-Indië van beide de grootste voorraden ter wereld liggen. De voorraad kolen wordt geschat op 50 tot 100 miljard ton (Japan 17, Engeland 200, Duitsland 289, Europa 700 mrd. ton). Van den voorraad ijzererts neemt men aan, dat deze drie miljard ton bedraagt. (Duitsland 1 miljard, Japan 1, Engeland 6, de Vereenigde Staten 10 en Europa 18 miljard ton).

De huidige structuur van het Britsch-Indische bedrijfsleven.

De structuur van het Britsch-Indische bedrijfsleven kan voor een deel worden benaderd via de volkstelling van 1931. Volgens deze gegevens was de beroepsin-deeling (met inbegrip van Birma, dat tot 1936 een provincie van Britsch-Indië was) van alle werkenden als volgt:

Beroep ¹⁾	× 1.000	%
Landbouw	111.165	65,8
Ambacht	15.024	8,3
Huishouding	12.674	7,5
Handel	9.337	5,5
Industrie	3.500	2,1
Verkeer	2.779	1,7
Vrije beroepen	2.724	1,6
Ambtenaren	2.095	1,3
Overigen	10.532	6,2
Totaal	169.830	100

¹⁾ Van dit totaal van rond 169 miljoen personen oefende slechts 74,2 % dit beroep als „hoofdberoep” uit; 17 % ervan waren meehelpende familieleden en 8,8 % gelegenheidsarbeiders.

Het „ambacht” is niet meer dan de meest primitieve vorm van dorpsambacht. Onder „industrie” worden verstaan de zgn. „organized industries”, waarvan echter een deel ook niet veel meer dan ambacht is. Waarschijnlijk waren er in 1931 slechts 2 miljoen arbeiders werkelijk in industriële bedrijven werkzaam. Volgens een publicatie in 1942 door het „Oxford Institute of Statistics”

⁵⁾ „Revue International du Travail” van November 1943.

⁶⁾ „Nachrichten für Aussenhandel” van 6 en 12 April 1944.

⁷⁾ F. J. Houwert: „Bauxiet, geschiedenis, ontstaan en exploitatie”.

werkten er in 1939 slechts 1.750.000 personen in de „large scale industries”.

Een schatting van de verdeling van het, over het geheel zeer lage, volksinkomen, opgesteld door V.K.R.V. Rao, komt voor 1931/32 tot het volgende resultaat:

Groepen	Mill. rupees	%
Landbouw (opbrengst)	8.822	52,2
Handel (winst)	2.161	12,8
Handel (loon)	1.233	7,3
Industrie (loon)	2.100	12,4
Ambtenaren (salaris)	590	3,5
Vrije beroepen (inkomen)	416	2,5
Huishouden (loon)	325	1,9
Verkeerswezen (loon)	283	1,7
Mijnbouw (loon)	180	1,1
Overig inkomen	780	4,6
Totaal	16.890	100

De groote afwijkingen, die blijken uit een vergelijking van bovenstaande tabel met die van de beroepsin-deeling, moeten worden verklaard uit de groote sociale verschillen, die in Britsch-Indië bestaan (het kastestelsel, de vele volkeren en godsdiensten, de concentratie van de industrie in de beide miljoenensteden tegenover de overige verspreide bevolking e.d.).

Het aantal in den mijnbouw werkenden bedroeg in 1936 (met inbegrip van Birma):

kolen	181.682
zout	57.241
kwikzilver	25.151
goud	23.107
ijzererts	21.554
mangaanerts	20.786
koper	2.878
overige	52.774

Totaal 385.173

Het statistisch materiaal omtrent de industrie is gebaseerd op de fabriekswet 1934, waaronder alle bedrijven met 20 man personeel vallen. Volgens de statistiek van 1936 werkten 8,6 % van alle industrie-arbeiders in de 536 overheidsbedrijven, 91,4 % werkten in de 10.481 particuliere ondernemingen. Van dit gezamenlijk aantal van 10.972 fabrieken waren er 4.724 seizoenbedrijven en 6.293 het geheele jaar in bedrijf. De seizoenbedrijven zijn echter kennelijk kleinere bedrijven, want slechts 20 % van de arbeiders werkten hier en 80 % in de overige. De plaats van de metaalnijverheid is voor 1936 te zien uit het volgende overzicht van de bedrijven en het aantal gemiddeld werkzame arbeiders:

	Bedrijven	Werklieden	
		Aantal	%
Geheele industrie	10.972	1.908.300	100
Metaalnijverheid	513	140.100	7,5
waaronder:			
spoorwegwerkplaatsen	89	48.900	2,6
metaalverwerking ¹⁾	105	39.200	2,1
machinebouw	300	35.700	1,9
scheepsbouw	19	16.300	0,9

¹⁾ Hoogovens, gieterijen, smelterijen en walsen.

Het Tata-concern.

De geschiedenis van de metaalnijverheid in Britsch-Indië is voor een belangrijk deel tevens de geschiedenis van het Tata-concern. Naar aanleiding van het 15-jaren plan is de geschiedenis van dit concern wel een nadere beschouwing waard.⁸⁾

De oprichter van het huidige Tata-concern was Jamshetji Nusserwanji Tata. Na aanvankelijke tegenslagen, kon deze een aantal katoenfabrieken in Bombay oprichten. Hij kocht grond in Bombay en bouwde het Taj Mahal

⁸⁾ Gegevens hiervoor zijn ontleend aan „The house of Tata” in het maandblad „Fortune” van Januari 1944 gecit. in N.f.A.

Hotel, dat in het begin slechts verliezen opleverde. Daarna probeerde hij tezamen met de N.Y.K.-lijn de scheepvaart in het Verre Oosten te exploiteeren, doch deze onderneming kon het tegen de concurrentie van de Engelsche „Peninsular & Oriental Steam Navigation Comp.” niet bolwerken.

Dit alles speelde zich nog in de 19de eeuw af en het was niet aan Jamshetji Nusserwanji Tata voorbehouden, de verwerkelijking van zijn plannen — den opbouw van de zware industrie van Britsch-Indië — te beleven: hij stierf in 1904 in Duitschland te Bad Nauheim.

Zijn zoons Dorab en Ratan echter zetten het levenswerk van hun vader voort, tezamen met een familielid, R. D. Tata. Hun firma had verschillende vooraanstaande medewerkers, waaronder vooral Burjorji Padshah moet worden genoemd. Zij stelden zich ten doel een ijzer- en staalindustrie in het leven te roepen, waterkrachtcentrales te bouwen en ook een research instituut op te richten.

De plannen voor de *staalindustrie* waren, oorspronkelijk in opdracht van Jamshetji, door den Amerikaanschen ingenieur C. M. Weld uitgewerkt. De ertsen voor de nieuwe industrie vond men in het Curumaishini-gebergte (Bengalen). Het transport was zeer kostbaar, daar het geheel per spoor moest geschieden. Bovendien waren de Engelsche autoriteiten de nieuwe industrie niet bijster goed gezind, zoodat o.a. een oorspronkelijk toegezegde tariefverlaging op de spoorwegen van het Bengal-Nagpur-traject nooit is ingevoerd.

Toen het in 1906 niet mogelijk bleek op de Londensche kapitaalmarkt voldoende kapitaal te verkrijgen, kon de „Tata Iron & Steel Comp.” met Indisch geld in 1907 worden opgericht. De ruwijzerproductie kon in 1911 beginnen, terwijl de staalproductie pas in Januari 1913 een aanvang nam (capaciteit aanvankelijk 72.000 ton). Als plaats van vestiging werd het dorp Sakchi gekozen, dat naar den eersten Tata „Jamshedpur” werd genoemd. Het ligt in Chotanogpur, 115 mijl van het Iheria-kolendistrict, 45 mijl van de zich in handen van het concern bevindende ijzerertslagen van Curumaishini en 40 mijl van de dolomiet-vindplaatsen.

In Jamshedpur werd van meet af aan volgens de nieuwste sociale inzichten gebouwd en beheerd: *een lijn, die men blijkens het derde punt van het 15-jaren plan wil voortzetten*. Zoo werd in 1911 een sociale commissie door de directie opgericht, welke hiervoor richtlijnen moest aangeven. In deze commissie hadden o.a. Beatrice en Sidney Webb en L. T. Hobhouse zitting.

Nog vóór den eersten wereldoorlog nam men de oprichting van waterkrachtcentrales ter hand. Deze lagen aan den rand van het Western Ghats-gebergte en dienden voor de stroomvoorziening van de textielindustrie van Bombay. Van 1915 tot 1919 ontstonden drie groote stuwdammen. Een belangrijk deel van de installaties werd door de „General Electric” geleverd, terwijl ook de installaties voor de ijzer- en staalindustrie in Jamshedpur grootendeels door Amerikaansche firma's werden verstrekt.

Gedurende den eersten wereldoorlog, toen de vraag naar staal allerwege, vooral in Engeland, zeer groot was, gaf het concern den Amerikaanschen ingenieur Perin de vrije hand om *de capaciteit van Jamshedpur uit te breiden*. Perin kwam tot de conclusie, dat zijn plannen van 7 tot 30 miljoen dollar zouden vragen. De noodige bedragen werden daarop door den Maharadja van Gwalior ter beschikking gesteld.

Er kan hierbij op gewezen worden (zooals in het begin van deze uiteenzetting reeds geschiedde), dat dergelijke bedragen inderdaad zonder veel moeite door Britsch-Indië worden opgebracht, indien de toevallige omstandigheden hiervoor gunstig zijn.

Tegelijkertijd met deze expansie van de staalindustrie, werden van 1917 tot 1921 twee cementfabrieken, nog een textielbedrijf, een suikerconcern, een olieperserij en

een bank opgericht. In 1922 controleerde het Tata-concern reeds 20 ondernemingen.

Inmiddels toonde men van Engelsche zijde meer interesse in de industriële mogelijkheden van het Tata-concern, zoodat in den tijd van de na-oorlogsche crisis, waaronder ook de Britsch-Indische industrie te lijden had, een Londensche leening kon worden gesloten van £ 2 miljoen tegen 8 %. Ook werden invoerbeperkingen voor buitenlandsch staal ingevoerd. Later, in 1927, werden de tarieven echter weer verlaagd. Zooals gezegd, hadden de Tata-bedrijven zwaar van de crisis te lijden, zoodat verschillende ondernemingen afvielen en één van de electriche centrales alleen gered kon worden door een Engelsche leening en de deelneming van de „American & Foreign Power Cy.” Tot 1932 kromp het concern steeds meer in.

In dat jaar overleed R. D. Tata, de leider van het concern. Thans voert de oudste zoon, J. R. D. Tata, de directie van het concern, dat den naam draagt van „Tata Sons Ltd”. Dit is een „Managing Agency”, een tusschenvorm van een „Holding Company” en een „Investmentbank”. Eén vijfde van het kapitaal is in handen van J. R. D. Tata, doch ook de rest wordt geheel door Tata gecontroleerd, daar de overige bedrijven en deelnemingen in den vorm van trust voor liefdadige doeleinden zijn ondergebracht en in de besturen van al deze trusts steeds een Tata zit. Volgens de statuten is de „Tata Sons Ltd.” een onderneming, die nieuwe bedrijven opricht, waarvoor het kapitaal, zoowel door het concern zelf als door de *Britsch-Indische kapitaalmarkt wordt verstrekt*. Reeds uit het feit, dat men prijs stelt op investeringen van Indische zijde, blijkt wel de zeer nationalistische tendens, die bij Tata voorzit.

In 1937 richtte Tata de „Investment Corporation of India Ltd” („INVESTA”) op, een financieele instelling, die het plaatsen van Indische emissies moet vergemakkelijken.

De metaalnijverheid in den huidige oorlog.

Evenals gedurende den vorigen oorlog, *beleeft het Tata-concern ook thans een gunstige periode*. Reeds in 1939 werd met den bouw van een kunstmestfabriek begonnen, die \$ 5 miljoen kost en waarvan de machines voor het grootste deel uit de Vereenigde Staten komen. De bouw van deze fabriek is thans voor ongeveer de helft gereed. Het ligt in de bedoeling, dat het bedrijf o.a. ongeveer de helft van de Indische behoefte (40.000 ton) aan potasch zal produceeren.

Ook werd sedert den oorlog, met behulp van de „INVESTA” een stijfelfabriek, een radiotoestellenbedrijf en een werktuigmachinefabriek opgericht. Het Tata-concern verkreeg de meerderheid van aandelen in een batterijen- en een autofabriek en in een spoorwégmaatschappij. Het vorig jaar richtte Tata door middel van de „INVESTA” een emaille- en metaalwarenfabriek op.

Men koestert ook groote verwachtingen van een reeds in 1932 opgerichte luchtvaartmaatschappij. Deze onderneming hoopt na den oorlog het grootste deel van de thans door de Amerikanen aangelegde vliegvelden over te nemen.

Het zwaartepunt van het Tata-concern berust echter nog steeds bij de „Tata Iron and Steel Cy.” („TISCO”). Deze investeerde van 1940 tot 1942 meer dan \$ 9 miljoen, die voor het grootste deel dienden voor den aankoop van Amerikaansche machines. O.a. werd een nieuwe hoogoven van 1.000 ton per dag aangeschaft, twee electro-ovens en de installatie voor een fabriek voor wielen en assen.

De „TISCO” is thans natuurlijk geheel op de oorlogsproductie ingesteld. De jaarproductie wordt op bijna 2 miljoen ton geschat.

Bijna de geheele *staalproductie van Britsch-Indië* komt uit de bedrijven van het Tata-concern. Pas in 1939 vatte de „Bengal Iron and Steel Comp.” de staalproductie op

en wel in een bedrijf, waarvan de bouw in 1937 was begonnen. Een derde bedrijf, dat in 1941 of 1942 in werking trad, is het eigendom van den Maharadja van Gwalior.

Een belangrijk deel van de productie bestaat uit rails.

De totale staalproductie van Britsch-Indië bedroeg:

Jaar	Productie (ton)	Jaar	Productie (ton)
1932	579.000	1938	952.000
1933	705.000	1939	1.035.000
1934	810.000	1940	1.200.000
1935	876.000	1941	1.350.000
1936	880.000	1942	1.500.000
1937	910.000	1943	2.000.000

¹⁾ Schatting.

²⁾ 1940 volgens „Annuaire Statistique”; 1942 volgens „The Metal Bulletin” van 12 November 1943; 1943 volgens „Fortune” van Januari 1944.

Door de gestegen eigen productie daalde de invoer van ruwijzer tot 290.000 ton in 1938, tegenover een export (vooral naar Japan) van 580.000 ton. De uitvoer van ruwijzer en mangaanerts bedroeg:

x 1000	Ruwijzer		Mangaanerts	
	Rupees	Tonnen	Rupees	Tonnen
1929	37.600	637	21.900	792
1936	16.300	716	12.100	644
1937	23.200	688	20.800	997
1938	27.700	580	11.900	526

Over de ontwikkeling van de metaalnijverheid buiten het Tata-concern zijn enkele mededeelingen door een regeringsvertegenwoordiger gedaan, op verzoek van één der leden van den Raad van State. Volgens het verslag van 26 Maart 1943 noemde de spreker bij de behandeling van de industriele ontwikkeling in den afgelopen tijd de volgende hoofdgroepen:

- non-ferro metalen;
- pharmaceutische producten;
- chemische producten;
- diversen.

Van de eerste groep moet speciaal worden genoemd de productie van aluminium; van de laatste: chirurgische instrumenten (na voorziening van de binnenlandsche behoefte kon hiervan nog uitvoer plaatsvinden); scheermesjes, rijwielen en gloeilampen. Volgens deze mededeelingen zouden deze industrieën ook na den oorlog de concurrentie met het buitenland kunnen opnemen. De staalindustrie zou daarentegen na den oorlog beschermd moeten worden, terwijl het vervaardigen van mechanische constructies nog niet aan de bestaande behoefte kan voldoen.

In de reeds genoemde redevoering van den Vice-Koning op 2 Augustus 1943⁵⁾ werd medegedeeld, dat de expansie van de industrie reeds omvangrijke vormen zou hebben aangenomen in de afgelopen vier jaren, hetgeen te danken is aan de oorlogsomstandigheden. Deze uitbreiding is zelfs boven het peil gestegen, dat door den oorlog werd vereischt, zoodat reeds nu dat deel extra voor de civiele consumptie dient. Ook op technisch gebied zijn vele, daaronder geheel inheemsche, bedrijven aanzienlijk verbeterd.

Niet in de laatste plaats hebben de overheidsorders tot deze ontwikkeling medegewerkt. Deze overheidsopdrachten werden verstrekt tot de volgende bedragen: vierde kwartaal 1939 ..... 850 mill. rupees
1941 ..... 1.180 „ „
1942 ..... 2.230 „ „
tot Mei 1943 ..... 1.420 „ „

Deze bedragen omvatten slechts de meer normale overheidsopdrachten; de rechtstreeksche bewapeningsorders vallen er niet onder.

J. KORTENHORST.

STATISTIEKEN

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	22 April 1944	29 April 1944
	in guldens	in guldens
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	7.865.633,58	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	1.074.941,04	1.501.105,29
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	16.012.028,—	16.012.028,—
Daggeldteeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	220.793.629,84	217.133.668,84
Voorschotten op ultimo Mrt. 1944 aan de gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsb. alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾ Idem voor Suriname ¹⁾ Idem voor Curaçao ¹⁾	350.282.445,96 9.010.939,53 122.021,60	350.585.585,64 9.010.939,53 124.021,60
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	570.918,35	—
Id. op het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	—	—
Id. op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	163.244.106,91	163.803.164,62
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	1.893.475,13
Voorschot door De Ned. Bank in regk.-ort. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	6.666.000,—	6.666.000,—
Schatkistpromessen in omloop	3.433.200.000,— ²⁾	3.454.700.000,— ²⁾
Daggeldteeningen	—	—
Zilverbons in omloop	225.315.839,50	226.885.543,—
Schuld op ultimo Mrt. 1944 aan de gem. wegens a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondbel. e. d. gem. fondsb. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting	8.615.327,89	8.615.327,89
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	174.177,09
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	611.404.649,80	603.854.121,60
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	900.548,70	926.453,07
Id. aan div. instellingen ¹⁾	528.608.450,50	532.310.643,62

¹⁾ In regk.-ort. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks ondergebracht bij De Nederlandsche Bank nihil.

DE NEDERLANDSCHE BANK. (Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnenl. wissels, openmarktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opeisb. schulden
8 Mei '44	4.884.966	147.366	5.103.769	4.925.178
1 „ '44	4.852.144	148.908	5.072.895	4.895.053
24 April '44	4.841.656	147.019	5.059.572	4.883.246
18 „ '44	4.791.360	151.455	5.014.100	4.839.174
11 „ '44	4.744.015	154.519	4.970.015	4.798.034
3 „ '44	4.723.395	174.224	4.966.246	4.795.728
27 Mrt. '44	4.714.250	153.015	4.936.235	4.767.098
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig-natiën en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. ondergebracht
8 Mei '44	4.083.022	842.113	109.719	C. 109.399	—
1 „ '44	4.072.480	822.550	108.952	C. 127.754	—
24 April '44	4.020.694	862.487	107.495	C. 108.353	—
18 „ '44	3.999.642	839.509	106.055	C. 137.897	—
11 „ '44	4.007.026	791.003	103.090	C. 128.690	—
3 „ '44	3.994.760	800.938	101.613	C. 131.477	—
27 Mrt. '44	3.937.284	829.803	100.198	C. 124.544	—
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ Ingevolge de verordening 58/1943 (d.d. 26 Juni) zijn de posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmunt)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, van 5 Juli af opgenomen onder de buitenlandsche portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1943 het Jaarregister 1943, laatste bladzijde)

Administratieplicht	27, 55, 123	Landbouw	41, 97, 125, 237	Veevoeder	41, 97
Afval	123	Monopolleproducten	55, 123	Vereveningsheffing	125
Algemeen Vestigingsverbod	55	Motorbrandstof	163	Verpakkingsvoorschriften	96
Ambacht	27, 161, 251	Non-ferrometalen	123	Vervoer	111, 163
Arbeidszaken	27, 55, 123, 161	Omzetbelasting	41, 97	Verzekering	96, 125
Bank- en Credietwezen	41	Opheffing Centrales	40	Vestigingswet Kleinbedrijf	41, 125, 177, 236
Belastingzaken	41, 111, 163, 237	Organisatie Bedrijfsleven	27, 83, 123, 163	Visscherij	41
Betalingsverkeer met het buitenland	27	Pluimvee	41, 135, 237	Vlas	41, 97, 163
Bouwnijverheid	123, 251	Prijsgeregelingen	40, 83, 125, 163	Voedselvoorziening	97, 135
Buitenlandse Handel	123	Scheidsgerecht Voedselvoorziening	41	Volkstuinen	125, 237
Groenten en fruit	96	Sierteelt	41, 97, 135, 237	IJzer en Staal	125, 177
Grondkamers	237	Sociale voorzieningen	125, 177	Zaden	41, 97
Grondstoffenbesparing en bedrijfsratio- nalisatie	161	Steunverlening aan stlgelegde bedrij- ven	40, 55, 125	Zuivel	41, 97, 163
Handel	27, 55, 123, 162, 236	Suikerbieten e. d.	41, 97		
Huurprijzen van nieuwbouw	162	Surrogaten	97, 237		
Heffingen	41, 55, 123, 162, 236	Tabak	40, 96, 135, 237		
In- en Uitvoer	26	Textiel	40, 96, 177		
Industrie	27, 55, 123, 163	Toegepast Natuurwetenschappelijk, On- derzoek	41		
Inlevering puntdraad en gladde draad	135	Tuinbouw	41		
Kamers van Koophandel	40	Turf	96		
Kinderbijslagwet	123	Vee	41, 97, 135, 237		
Kleinhandel	251				

De Scheepsbouwnijverheid in Nederland

door **Ir. J. W. Bonebakker**

Publicatie no. 16 van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 1.55*

Donateurs en leden **f 1.10**; bestellen bij het N. E. I.

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave van De Erven F. Bohn N.V. - Haarlem

Beschouwingen over een tolunie tusschen Nederland en België-Luxemburg

door

D. C. Renooij

3de Publicatie van het
Nederlandsch Econo-
misch Instituut

Prijs f 8.40*

(Prijs voor donateurs en
leden van het N.E.I f 6.—;
bestellen bij het N. E. I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave: **De Erven
F. BOHN N.V.-Haarlem**

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Onze speciale afdeling: drukwerk voor contrôle en administratie, levert alle voorkomend drukwerk op dit gebied concurrerend, snel en accuraat. Uitgifte-apparaten in groote verscheidenheid van werkwijze en capaciteit naar de behoeften van elk bedrijf. Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis advies te Uwer beschikking.

Tel. 69300
(3 lijnen)

DE TWENTSCHE BANK N.V.

MAANDSTAAT OP 30 APRIL 1944

Kas, Kassiers en Daggeldleeningen	f 21.270.495,55	Kapitaal	f 40.000.000,—
Nederlandsch Schatkistpapier	„ 279.600.000,—	Reserve	„ 11.200.000,—
Ander Overheidspapier	„ 3.374.608,35	Bouwreserve	„ 1.500.000,—
Wissels	„ 641.171,60	Deposito's op Termijn	„ 50.863.763,40
Bankiers in Binnen- en Buitenland	„ 12.187.580,99	Crediteuren	„ 338.181.534,92
Effecten en Syndicaten	„ 628.670,64	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen ..	„ 8.150.535,82
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten ..	„ 6.969.396,78	Reserve voor Verleende Pensioenen	„ 1.276.283,15
Debiteuren	„ 19.786.940,43	Aandeelhouders voor Effecten in Leendepôt ..	„ 13.034.250,—
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	„ 1.437.019,80		
Gebouwen	„ 4.000.000,—		
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen ..	„ 1.276.283,15		
Effecten van Aandeelhouders in Leendepôt ..	„ 13.034.250,—		
	f 464.206.417,29		f 464.206.417,29